

O významu psaní

1. díl seriálu o rozvoji pisatelství v rámci nového RVP ZV

ONDŘEJ HAUSENBLAS, HANA KOŠŤÁLOVÁ

Pisatelství patří společně se čtenářstvím mezi důležité cíle učení zakotvené v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). V aktuálním školním roce proto na stránkách Učitelského měsíčníku najdete seriál, který nabídne metodické inspirace, jak rozvoj pisatelství ve školách podporovat. Jednotlivé texty se zaměří na význam psaní v životě jednotlivce i společnosti, začlenění psaní do školní výuky, jednotlivé složky tohoto procesu i na to, jak žáky vzdělávat v samostatnější a jistější pisatele. Seriál připravili pedagogičtí odborníci z programu Pomáháme školám k úspěchu nadace rodiny Kellnerových.

Pisatelství je součástí gramotnosti chápáné jako **schopnost porozumět světu, komunikovat s druhými a vytvářet vlastní významy prostřednictvím jazyka**. Psaní je jednou z technologií, jejichž prostřednictvím se lidský život stává součástí něčeho většího – kultury, poznání a společného vědění lidstva.

Díky písmu lidské poznání roste – předává se v čase a hromadí se. Navazujeme na poznatky lidí, kteří žili před stovkami let. Bez písma by každá generace začínala téměř od začátku. Nebylo by možné vytvářet a uchovávat zákony, vědu, historii. Těžko by se koordinovala a řídila velká společenství.

Psaní umožňuje ukládat nejen fakta, ale i významy, hodnoty a lidské zkušenosti. V knihách, denících, dopisech, básních nebo esejích se uchovává způsob, jak lidé přemýšleli, čeho se báli, čemu věřili, co milovali.

Díky psaní můžeme vést rozhovor s někým, koho nikdy nepotkáme. Dopis, článek, kniha nebo dnes i e-mail či blog umožňují sdílet zkušenosti, budovat porozumění a vytvářet společenství. Čtení a psaní jsou také spojovány s rozvojem empatie a schopností nahlédnout svět perspektivou jiných lidí.

Dobré psaní není jen cesta, jak něco sdělit druhým. Je to především **způsob, jak uspořádat vlastní myšlení, ujasnit si a zpřesnit své názory, odlišit dojmy od podložených argumentů, promýšlet složité problémy, reflektovat vlastní zkušenost**.

Psaním k rozvoji myšlení

Často nevíme přesně, co si myslíme, dokud se to nepokusíme napsat. Psaní nezaznamenává předem hotové myšlenky – ono je spoluvytváří. Mnoho filozofů, vědců i spisovatelů líčí, že během psaní dospěli k závěrům, které předem neměli. A podobnou zkušenost mají i žáci tam, kde je učitelé

v pisatelství podporují. Už jen při tzv. volném psaní, pokud je dobře prováděno, děti žasnou nad tím, co jim jejich mysl nabízí. Psaní pomáhá myšlenky obsahově dotáhnout, ale také výstižněji formulovat a logičtěji strukturovat.

Lidé, kteří umějí přesně formulovat své myšlenky písemně, mají větší možnost ovlivňovat svět kolem sebe. **Gramotnost proto bývá považována za základ občanské participace a demokracie.**

Schopnost číst a psát ve společnosti zahrnuje schopnost porozumět veřejným informacím, formulovat vlastní stanovisko, kriticky hodnotit tvrzení druhých, účastnit se veřejné debaty. Psaní vlastních textů poskytuje lidem zkušenost, která jim může pomoci lépe rozklíčovat texty cizí.

V čase umělé inteligence je informací a textů přebytek. Jazykové modely se někdy přirovnávají ke kalkulačce na psaní. Vzácná je dovednost položit správnou otázku, formulovat skutečně vlastní názor – a ne názor AI – a argumentaci. Na významu získává to psaní, kterým si tříbíme myšlení, produkujeme originální myšlenky a zapojujeme se do společenství. **Dobré psaní je viditelným důkazem kvalitního myšlení.**

Když jsme tento text předložili AI, aby ho shrnula, nabídla nám pěkné vymezení psaní a jeho významu: „Psaní umožňuje člověku myslit přesněji, dorozumívat se za hranice času a prostoru, být součástí společenství a předávat zkušenost tak, aby na ní mohli stavět další lidé. Právě díky tomu vzniká kultura, vzdělanost i pokrok.“

Pisatelství v různých předmětech

Ani ve škole není psaní pouze prostředkem k procvičování vyjadřování. Je nástrojem myšlení, sebepoznání, porozumění světu a učení v jednotlivých oborech. Vedle toho

pravidelné psaní s konzultacemi mezi žáky a s předčítáním textů pomáhá budovat ve třídě lepší vztahy.

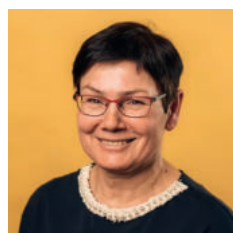
Pisatelství prochází napříč všemi vyučovanými předměty, není to jen věc češtiny. Žák jednak rozvíjí své vlastní pisatelství, jednak ho využívá k učení a lepšímu porozumění věcným obsahům.

Žáci se coby pisatelé učí samostatně rozhodovat, o čem chtějí psát, čeho chtějí svým psaním dosáhnout, u koho a proč. S tím se pojí dovednost sdělení vystavět tak, aby danému záměru dobře sloužilo. A samozřejmě je s tím spjata odpovědnost za vlastní psaní a jeho účinek. Psaní je nástrojem poznávání sebe sama. Žák se učí nacházet vlastní myšlenky, pojmenovávat pocity a zkušenosti, porozumět svému uvažování, vyjadřovat složitější souvislosti. Buduje si snáz pozitivní sebekpjetí, mj. skrze přijímající zpětnou vazbu ve třídním společenství pisatelů.

I v předmětech zdánlivě vzdálených pisatelství, jako jsou chemie, fyzika, přírodověda, pomáhá psaní žákovi sledovat vlastní proces poznávání, uspořádat informace, vysvětlovat jevy a procesy. Žák si díky psaní vytváří a osvojuje poznatky a způsob myšlení i jazyk jednotlivých oborů.

Psaní, čtení, mluvení a naslouchání nejsou oddělené dovednosti. Jsou to provázané složky gramotnosti, které se navzájem podporují. Žák, který umí psát, také lépe rozumí textům druhých, snáz rozpoznává významové nuance, dokáže přesněji interpretovat sdělení, vyjadřuje se srozumitelněji a více myslí na adresáta i v mluvené řeči.

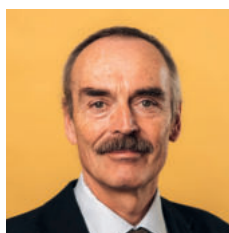
Až budeme s kolegy studovat ZGČP v RVP ZV, myslíme na to, že **pisatelství je dovednost, která může žákům přinášet mnohem víc, než jsme ve školách zatím zvyklí**. Dejme mu šanci. Přinese to nám i dětem hodně radosti a uspokojení z učení.

Hana Košťálová, programová ředitelka Pomáháme školám k úspěchu

Pomáháme
školám
k úspěchu

Ondřej Hausenblas, člen odborného týmu Pomáháme školám k úspěchu

Pomáháme
školám
k úspěchu

Tvůrčí psaní a pravidla

RICHARD SKOLEK

Pravidla jsou důležitá a ve škole to platí dvojnásob. Aby bylo vzdělávání efektivní a všichni se během něj cítili příjemně, musíme si stanovit nějaký řád, nastavit si mantinely, domluvit se, jak spolu budeme komunikovat, apod. A tu samou logiku pak uplatňujeme u učiva – postupujeme podle osnov a máme dohodnutý systém hodnocení.

Podobný přístup může ovšem snadno vést k tomu, že žáky sice něco naučíme, ale zároveň jim danou činnost či obor zcela znechutíme. Netvrdím, že máme v takových případech pravidla hodit za hlavu, jen říkám, že bychom neměli ztrácet ze zřetele to hlavní. U předmětů, jako jsou výtvarná, hudební či tělesná výchova, to asi chápeme intuitivně – znát Dvořáka či Smetanu či umět přeskočit kozu je jistě skvělé, přesto upřímně věřím, že když v dětech podnítkáme lásku k hudbě nebo když ze školy odejdou s tím, že pravidelný pohyb je samozřejmost, je to mnohem cennější.

U hodin slohu ovšem tento náhled až tak intuitivní není. V tomto případě se totiž nabízí zásadní otázka: **Co je**

vlastně cílem? Naučit, nebo nadchnout? Pokud žáci ovládnou jednotlivé slohové útvary, ale od psaní jako takového je odradíme, jde o úspěch, nebo prohru? Nakolik se tady máme nechat svazovat pravidly? Pojďme se nyní podívat, v čem konkrétně se tradiční pojetí slohu liší od principů, na nichž je založeno tvůrčí psaní.

Frekvence a délka

Na běžné škole je sloh výjimka, je to něco, co se dělá párkrát do roka. Proto na některé působí složitě, možná až mysticky, a může u dětí vyvolávat obavy. Dotyčný může mít pocit, že tohle moc nezná a neumí, že jde o nějakou zásadní událost, na kterou není dost připravený.